DEZVOLTAREA INTONAȚIEI MELODICE ÎN CADRUL INSTRUIRII ELEVILOR PIANIȘTI ÎN ȘCOALA DE MUZICĂ

Nelea MATCOVSCHI,
profesoară de pian, grad didactic Unu
Școala de Muzică or. Fălești,
ORCID ID: 0009-0005-4342-4609

Rezumat*: Prezentul articol elucidează principiile și metodele de dezvoltare a intonației melodice în cadrul instruirii elevului pianist în Școala de Muzică. Instruirea elevului pianist va fi axată spre formarea și dezvoltarea deprinderilor/abilităților muzical-interpretative tehnice, corelate cu perceperea și pătrunderea în conținutul intonațional și semantic al muzicii interpretate.*

Cuvinte-cheie: *intonație melodică, instruire pianistică, deprinderi muzical-interpretative, auz muzical, abilități muzicale.*

THE DEVELOPMENT OF MELODIC INTONATION WITHIN THE TRAINING OF PIANIST STUDENTS IN THE MUSIC SCHOOL

Abstract: *This article elucidates the principles and methods of developing melodic intonation in the training of the pianist student in the School of Music. The training of the pianist student will be focused on the formation and development of technical musical-interpretive skills/skills, correlated with the perception and penetration of the intonational and semantic content of the performed music.*

Keywords: *Melodic intonation, piano instruction, musical-interpretive skills, musical hearing, musical skills.*

Introducere:

Dacă punctul de plecare în vorbirea umană începe de la conștientizarea cuvintelor, atunci gândirea muzicală începe de la conștientizarea intonației muzicale. Sunetul, ca element fizico-material poartă în sine un sens, conținut și produce anumite senzații. Muzicologul I. Gagim afirmă: „muzica este sunetul ridicat la grad de intonație care, atingând sufletul omului provoacă vibrații interioare. Percepția muzicii presupune auzirea sensului intonațional” [1. p.29]. Geneza gândirii muzicale se află în ton-intonație. Baza gândirii muzicale constituie simțirea intonației muzicale, aceasta fiind formula lui B. Asafiev: „intonația este ghidul care conduce spre conținutul muzicii, spre gândirea/nucleului artistic. Pentru B. Asafiev intonația este exponentul de bază al conținutului muzicii, fiind purtătoarea sensului muzical și a expresiei muzicale. Simțirea intonației melodice, pătrunderea în expresivitatea ei, este punctul culminant de dezvoltare a capacităților muzical-cognitive” [2.p.78].

Intonația în muzică are mai multe semnificații. Sub acest aspect, vom elucida intonația nu ca precizia înălțimii acustice a tonurilor, ca intonație falsă sau curată, ci ca pe un complex de caracteristici (melodice, ritmice, dinamice, modale, de tempou etc.) care, asamblate într-o formă muzicală, formează o expresie, un sens intonațional, o imagine artistică. În acest sens, toate elementele muzicii – ritmul, metrul, tempoul, armonia, dinamica, timbrul poartă un caracter intonațional.

Problema intonației muzicale fiind actuală și relevantă, este abordată în lucrările pedagogilor-pianiști și muzicologi precum: F. Blumenfeld, H. Neuhaus, K. Igumnov, A. Nicolaev, G. Kogan, A. Goldenveizer, E. Orlova, A. Malincovscaia, unde punctul culminant la avut învățătura lui B. Asafiev. În opinia muzicologului rus ,,muzica este arta sensului intonat, în caz contrar nu poate fi auzită” [4. p.215].

Intonația melodică stă la baza artei interpretative pianistice, unde o importanță semnificativă constituie conștienizarea și redarea de către elev a interconexiunii relațiilor intonaționale de înălțime, durată, intensitate, tempou ce formează mijloacele de expresie și materia semantică a muzicii.

Profesorii de pian în procesul de instruire al elevului pianist, pun accentul prioritar pe dezvoltarea laturii tehnice (motorica), și diminuează aspectul intonațional al muzicii. Se consideră că un pianist, spre deosebire de un violonist, nu intonează sunetul executat, ci îl produce exact prin apăsarea clapei. Aceasta invocă faptul că auzul elevului devine pasiv și nu trece prin acea fază de curățenie intonațională prin care trec elevii violoniști. În acest sens, dezvoltarea flexibilității auzului muzical va fi misiunea principală a profesorului de pian, de care va depinde ulterior performanța muzical-interpretativă al elevului. Activizarea auzului melodic va contribui la perceperea integrității liniei melodice/sintaxei muzicale/conținutului intonațional, coloritului timbral și a imaginii artistice.

A. Malincovscaia, profesor de pian, doctor în științe pedagogice, expune importanța auzului intern menționând că: ,,auzul intern sau aptitudinea de a opera liber la muzică fără voce sau instrument, constituie un criteriu intonațional important” [5. p.152]. Pianistul rus F. Blumenfeld menționa că: ,,veritabilul muzician aude muzica în interior, cu auzul intern, iar degetele sale doar o reproduc. Există însă pianiști care ,,pălăvrăgesc” cu degetele ,,surde”, neauzind anterior mesajul muzical ce îl vor transmite ascultătorului prin interpretarea sa” [5. p.153].

Dezvoltarea auzului și a gândirii polifonice bazate pe studierea creațiilor de factură polifonică la fel va dezvolta semnificativ formarea abilităților de intonație melodică. În contextul problemelor legate de expresivitatea intonațională a sunetului, elevii pianiști, de regulă, se confruntă nu numai cu monodie melodică, ci cu creații polifonice pe două-trei voci, însușirea cărora necesită un grad de inteligență ridicată, memorie bună, autocontrol auditiv și abilități tehnico-artistice avansate.

Pentru dezvoltarea auzului timbro-dinamic, ca una din formele superioare ale auzului muzical, se recomandă ascultarea orchestrei simfonice, care cu o varietate multiplă de instrumente muzicale întruchipează o bogată paletă de sonorități. Accentul se va axa

în principiu pe imaginația elevului în timpul imitării sonorității instrumentelor din orchestra simfonică (vioară, contrabas, flaut, oboi, clarinet, fagot, corn, trombon etc.). Explorarea diverselor registre ale claviaturii pianului, poate adăuga complexitate și profunzime interpretării, iar pianistul poate să-și ajusteze forța atacului pentru a crea variații subtile în timbru.

Compozitorul și pianistul italian F. Busoni menționa: „pianul este un actor splendid căruia i-a fost sortit să imite vocea oricărui instrument muzical și orice sonoritate”, iar compozitorul rus L. Oborin remarca: „e important ca interpretul să audă timbrul pianului, al cărui sunet poate fi: cald sau rece, moale sau ascuțit, luminos sau sumbru, strălucitor sau palid” [8. p.69].

Sunetul este un mijloc de expresie al unui pianist, precum acuarela și lumina pictorului. Un pianist adevărat te fascinează nu numai prin tehnica sa, ci și prin expresivitatea intonațională a sunetului executat. Pianistul rus N. Perelman vorbește despre sunet, ca despre un obiect: „dens, solid, moale, rotungit, profund, greoi, lejer, lung, scurt”, atribuindu-i chiar calități etice precum: sunet „nobil, fin, grațios, suplu” [Ibidem, p.141].

Intonația melodică la fel ca și intonația în vorbire, decurge într-un anumit ritm. Ritmul este un mijloc de expresivitate artistic, viu, care reflectă conținutul intonațional al muzicii. Un ritm rapid poate transmite energie și entuziasm, în timp ce un ritm lent poate crea o atmosferă mai calmă și contemplativă. Pianiștii cunosc termenul *rubato,* ce semnifică libertatea mișcărilor muzical-ritmice. Rubato este un termen caracteristic pentru metrul liber, se mai spune ritm intonabil, subiectiv, trăit lăuntric.

Nuanțarea dinamică este o componentă esențială a interpretării muzicale la pian ce contribuie la exprimarea emoțiilor, la crearea unei varietăți de culori sonore adaugând variabilitate, subtilitate și interes artei pianistice. Intonația în aceste cazuri poate contribui la transmiterea unei varietăți de emoții, de la tandru și delicat la puternic și pasional. Se știe că nuanța forte expusă în lucrări muzicale cu caracter diferit, va avea o intensitate diferită. Explorarea sonorității pianului presupune crearea unui colorit semantic emoțional oferind elevului oportunități de emitere variată și multisonoră a gradației sunetului, finalitatea fiind emitere sonoră profundă, catifelată și plină de expresie.

Melodia este cu siguranță un mijloc puternic de expresivitate în muzică. Prin combinația ritmului, a tonalității, armoniei, dinamicii, melodia poate transmite o gamă largă de emoții și mesaje. Melodia din limba greacă se traduce „melos”- cântec și „ode”- intonare. După B. Asafiev conceptul de melos întruchipează toate formele melodiei și a melodicității. Melosul cuprinde în sine esența melodicității: cantabilitate, dinamism, caracter, tempou, ritm, timbru, integritatea formei, de la care s-a desprins imaginea despre orizontală, ceea ce numim intonație melodică [4. p.207].

Pianistul rus F. Blumenfeld afirma că: „o interpretare cantabilă presupune pătrunderea principiului artei vocale în arta pianistică, încercarea de a imita în arta pianistică calitățile expresive ale vocii umane” [5]. Pedala de sustain poate fi comparată cu modul

în care un cântăreț respiră, utilizarea căreia poate adăuga calitate vocală interpretării și poate crea o sonoritate amplă și bogată.

Suplețea sunetului pianistic se realizează în timp, prin implementarea diverselor procedee:

- ✓ căderea liberă și elastică ale mâinilor prin reglarea greutății, pornind de la o atingere ușoară, până la acțiunea energică a întregului aparat pianistic;
- ✓ principiul gândirii orizontale prin relevarea punctelor intonaționale;
- ✓ respirația mâinilor, al poignet-ului.

Dezvoltarea intonației melodice în instruirea elevului pianist va decurge prin implementarea tehnologiilor și metodelor de dezvoltare:

- ✓ Metoda vocalizării liniei melodice;
- ✓ Metoda perceperii simțului orizontal al muzicii;
- ✓ Metoda relevării punctelor intonaționale;
- ✓ Metoda modificării mijloacelor de expresie;
- ✓ Metoda pereceperii tensiunii între intervale.

Metoda vocalizării liniei melodice: imitarea vocii umane, al timbrului, a respirației, mișcarea ascendentă și descendentă a melodiei vor determina valoarea estetică a intonației melodice. Este de remarcat concepția lui B. Asafiev despre pătrunderea stilului „bel canto” în arta instrumentală, a căldurii emoționale și expresive specifice vocii omenești. După sintaxa vorbirii: dicție, frazare, punctuație, respirație, se vor constitui principiile intonației melodice.

Metodologia dezvoltării intonației melodice va fi bazată pe studierea cantilenei pianistice, accentul plasându-se pe abilități de sesizare a profunzimii clapei executate.

Metoda perceperii simțului orizontal al muzicii: dezvăluirea imaginii muzicale necesită o gândire intonațională pe orizontală, care cuprinde anumite succesiuni sonore (motive, fraze, propoziții). A. Malincovscaia afirma: „sunetele muzicale nu sunt cărămizi statice din care se formează muzica, ci un proces viu, dinamic, narativ, în mișcare continuă expresiv –intonațională [5.p.167].

Dezvoltarea simțului orizontal al discursului muzical se datorează „respirației pianistice”, ca calitate a gândirii intonaționale ce se realizează sub forma imaginației, însoțită de mișcări elastice a poignet-ului. Conceptul de „respirație pianistică” se referă la utilizarea spațiilor și pauzelor între frazele muzicale pentru a crea o interpretare expresivă și naturală la pian. Acest termen nu implică literalmente respirația fizică, ci sugerează crearea unor fraze coerente cu o structură respiratorie în interpretarea sa. G. Kogan, pianist și muzicolog rus, afirma: „mâinile pianistului trebuie să „respire” în timpul interpretării, ceea ce constituie sinonimul veridicității articulației legato [6. p.22].

Instruirea pianistică necesită educarea și atenția elevului față de pauzele muzicale, care nu vor fi percepute ca opriri fără sens. Pauza participă în egală măsură cu sunetul la crearea imaginii muzicale, fiind un mijloc puternic de expresivitate aducând profunzime și subtilitate interpretării artistice. O pauză bine plasată poate avea un impact dramatic

asupra ascultătorului, sporind expresivitatea intonațională a muzicii. Pauza servește ca moment de răgaz înainte de o dezvoltare emoțională, sau poate crea suspans înainte de o schimbare semnificativă.

Metoda perceperii tensiunii între intervale: se referă la intervalele dintre sunete și modul în care acestea se succed într-o melodie formând un contur melodic distinct. Liniile melodice ascendente pot sugera optimism sau speranță, în timp ce liniile melodice descendente pot sugera tristețe sau reflectare. Intonația melodică elucidează auzirea legăturii/tensiunii create între interval, prin sonorizarea spațiului între intervale ca ceva viu și elastic. G. Kogan remarca: „pianistul trebuie să pătrundă cu auzul între sunete și intervale, să confere fiecărei fraze intonația respectivă; un pianist iscusit „vocalizează” intervalele și le execută cu un efort interior imitând particularitățile vocii umane, asemeni unui înnotător care înfruntă puterea apei” [Ibidem, p.25].

Concluzii:

Intonația melodică este nucleul imaginii muzicale, un mijloc important al limbajului muzical care reflectă direct conținutul/ideea/expresia intonațională a creației muzicale. Veridicitatea concepției lui B. Asafiev vizează direct perceperea muzicii ca artă intonațională:„gândirea, intonația, forma muzicală sunt indisolubile: gândul ca exprimare sonoră, devine intonație, reflectat într-o formă muzicală constituie integritatea imaginii artistice”.

Profesorul de pian își construiește traseul său pedagogic bazat pe succesiunea metodelor specifice muzical-pianistice, pledând pentru valorificarea potențialului individual muzical, diversificarea repertoriului artistic, perceperea muzicii ca artă expresiv-intonațională, formarea culturii muzicale al elevului ca parte componentă a culturii lui spirituale, cu posibilități de atingere a unui nivel înalt de performanță interpretativă.

Bibliografie:

1. GAGIM, I., Dimensiunea psihologică a muzicii, Iași: Timpul, 2003, 280 p. ISBN: 973-612-049-X.
2. GRANEȚCAIA, L., Dimensiunea imagistică a creației muzicale în studiul pianistic, Editura „Lira”, Chișinău, 2013, 168 p. ISBN 978-9975-4473-0-0.
3. RĂDUCANU, M.D., Metodica studiului și predării pianului., Iași, 1982.
4. АСАФЬЕВ, В., Музыкальная форма как процесс, Л. 1971. Щ 310.56 А 90 Disponibil: https://ale07.ru/music/notes/song/muzlit/asafiev_forma.htm,
a. [Accesat 10.11.2023]
5. МАЛИНКОВСКАЯ, А., Фортепианно исполнительское интонирование М 1990.
6. КОГАН, Г., Работа пианиста, М Классика-XXI, 2004, 204 с.ISBN 5-89817-080-4.
7. ПЕТРУШИН, В., Музыкальнвя психология, Москва Академический проект 2008. ISBN 978-5-8291-0961-5, 202 р.
8. ЦЫПИН, Г.М., Обучение игре на фортепиано, Москва, Просвещение 1984, 176 с. ББК 85.245 782.